

Reformationen på Bornholm

Aakirkeby IM

Torsdag den 21. september 2017

Reformationen på Bornholm
Den katolske tid

Reformationen på Bornholm

Den katolske tid

domina cecilia dedit hu(n)c calicem ecc(lesi)e
om(n)i(um) s(an)c(t)o(rum)
orate pro a(n)i(m)a ej(us)

Fru Cecilia har givet denne kalk til Alle Helgens kirke,
bed for hendes sjæl

Reformationen på Bornholm

Den katolske tid

Reformationen på Bornholm

Den katolske tid

domina cecilia dedit hu(n)c calicem ecc(lesi)e
om(n)i(um) s(an)c(t)o(rum)
orate pro a(n)i(m)a ej(us)

Fru Cecilia har givet denne kalk til Alle Helgens kirke,
bed for hendes sjæl

Reformationen på Bornholm

- Tre indfaldsvinkler/niveauer:
 - Kirkelig begivenhed med åndelige årsager.
 - En samfundsmæssig begivenhed med samfundsmæssige årsager. Og samfundsgrupper som aktører.
 - Nogle fremtrædende enkeltpersoner som aktører og eksponenter.

Reformationen på Bornholm

Samfundsgrupper som aktører

Rigsrådet

Adelen Gejstlige

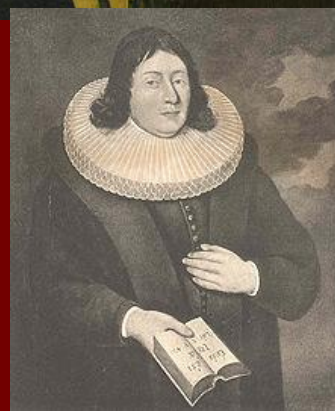
Kronen Borgere Bønderne

Nogle fremtrædende aktører og eksponenter:

Tre konger og to præster:

Christian d. 2. (1513-1523), Frederik d. 1. (1523-1533),
Christian d. 3. (1534-1559),

Hans Tausen (1494-1561) og Arvid Pedersen (1500-1558)

Christian 2., 1513-1523.

Forløber for reformationen

- A. Typisk eksempel på alliance med købstædernes borgere og bønderne mod adel og gejstlighed.

Reformationen på Bornholm

Christian 2., 1513-1523.

- B. Bornholm.

Reformationen på Bornholm

Christian 2., 1513-1523.

Forløber for reformationen

- C. Drevet i eksil af rigsrådet i 1523.

Reformationen på Bornholm

Christian 2., 1513-1523.

Brev til Chr.II fra Malmøs tidligere borgmester, Hans Mikkelsen, 18/4-1524:

Eders Naade fortænker, at jeg tilforn haver sagt Ed. N. af en vellærd Karl udi vor Herres Evangelium. Han . . . veed mange mærkelig Undervisninge at give Ed. Naade tilkjende, hvorledes alting nu tilstaar udi Danmark. . . . Ed. Naade examinere hannem frit udi Skriften, saa forstander og kjender Ed. N. hannem snarligen.

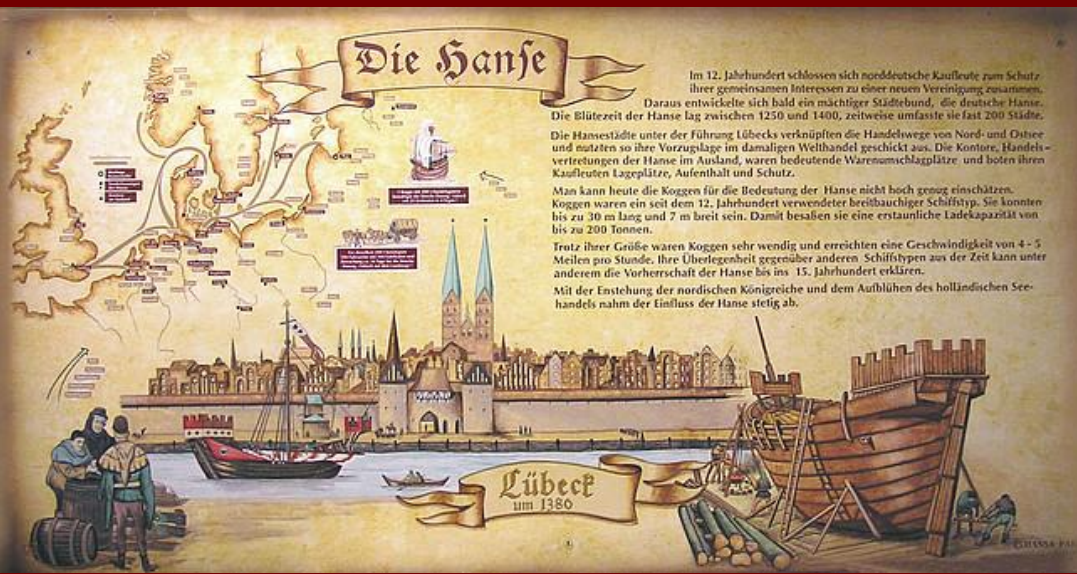
Reformationen på Bornholm

Frederik d. 1., 1523-1533

- A. Tiltræden

- B. Betydning for Bornholm

- Pantsat til Lübeck, 1525-1575

Bernt Knop

Frederik d. 1., 1523-1533

■ C. Håndfæstning

Håndfæstning for Frederik d. 1.:

...ligeledes vil vi aldrig tillade nogen kætter, Luthers discipel eller andre at prædike og lære, lønligt eller åbenbart, imod den himmelske Gud, den helligste kirkes tro, den helligste fader paven eller Romerkirken. Men hvor de findes udi vort rige, ville vi og skulle lade dem straffe ved deres liv og gods.

"...lutheriets gift sniger sig frem."

Reformationen på Bornholm

Frederik d. 1., 1523-1533

- D. Kongens politiske kurs.

Balancegang mellem parterne der gav den lutherske bevægelse mulighed for at brede sig, især i store byer.

Politisk baggrund

Reformationen på Bornholm

Frederik d. 1., 1523-1533

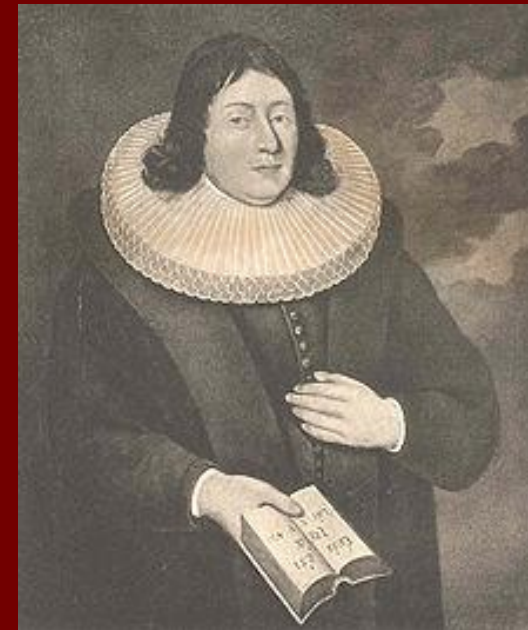
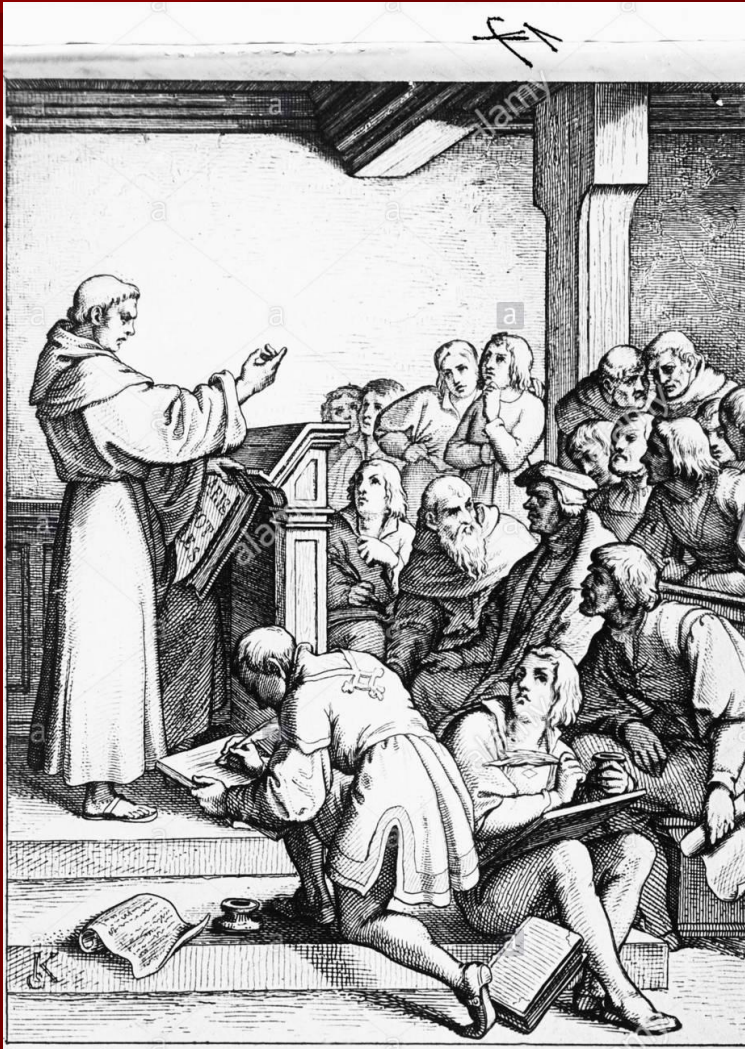
Gav sin søn, Christian, frie hænder til at indføre reformation i Sønderjylland

Reformationen på Bornholm

Hans Tausen og Arvid Pedersen.

- A. Studenter i Wittenberg

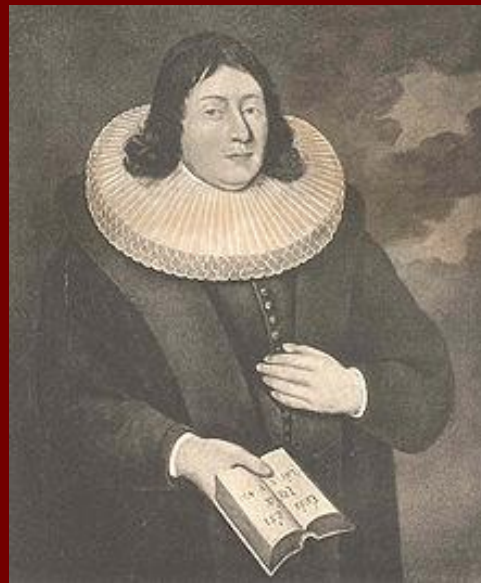
Hans Tausen og Arvid Pedersen

- B. Hans Tausen virksomhed i Viborg – centrum for reformationen i Vestdanmark med bogtrykkeri og præstesko

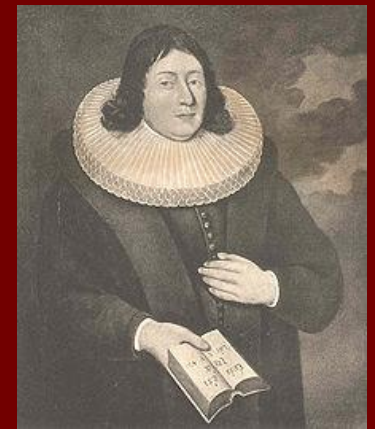
Reformationen på Bornholm

- C. Arvid Pedersen til Malmø
 - centrum for reformationen i Østdanmark med bogtrykkeri og præsteskoole.

Hans Tausen og Arvid Pedersen.

- D. Viborg og Malmø repræsentant for hver sin reformationstype, vestdansk og østdansk.
 - 1. Østdanske svarede til den type finder i Sydtyskland og nordtyske byer.
 - 2. Vestdanske svarede til den Wittenbergske.

Reformationen på Bornholm

Christian d. 3., 1534-1559

- A. Grevens Fejde.
 - 1. Baggrund:
 - 2. Udvikler sig til en klassekamp:

Nederlandene

Rigsrådet

**Malmø
København**

Lübeck

Chr. III

Chr. II.

Reformationen på Bornholm

Christian d. 3., 1534-1559

- B. Fejden på Bornholm.

Reformationen på Bornholm

Christian d. 3., 1534-1559

- C. Christian d. 3. gennemfører luthersk reformation i hele Danmark
 - 1. Alle katolske biskopper i Danmark og Biskegodset konfiskeres til fordel for kirken

Fra Christian d. 3.'s trontale:
Den lydighed biskopperne følte over for
rumpen af en flue.

- 2. Kongen leder af kirken

Reformationen på Bornholm

Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

■ A. Formelle forhold

Reformationen på Bornholm

Arvid Pedersen

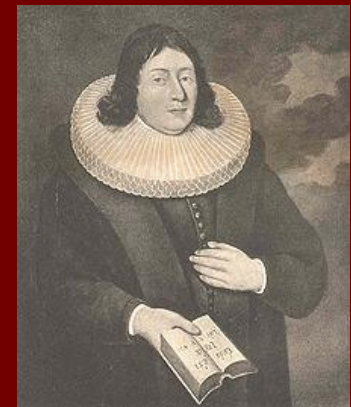
– konsolidering af reformationen på Bornholm

- B. Arvid Pedersen og hans arbejde
 - Provst 1537-1558
 - Præst i Ibsker-Svaneke 1542-1558

Sogne Præsternes Navne med vüdere, som siden Reformationen har betient Lære-
Embedet i Svanniche og Ipsker sogn.

1. Hr. Hans Olsen. Været Præst til Svanniche og Ipsker i Aaret 1529. og Betient den første efter Reformationen.
2. Hr. Arved Pedersen. En herømmelig Poet i sin Tid, og Een med de første, som gjorde Danske Holmer. Døde 1545. Betiente Embedet i 16 Aar.
3. Hr. Mogens Banche. Lød udgaac i vers en Bog over Søndags Evangelierne, og bog i en Sang om det Menneskelige Livs Glændighed. han var i nogle Aar Proiust Døde 1585. Betiente Embedet 40 Aar.
4. Hr. Anthonius Jensen. om ham vides intet uden Navnet. Døde 1593. Betiente Embedet i 8 Aar.
5. Hr. Niels Hansen Væe. Muelstet Seed i Schaane. Døde 1605. Betiente Embedet i 12 Aar.
6. Hr. Hans Jørgen Normand. ellers kaldet Gamle Hr. Hans. Døde 1620. Betiente Embedet i 15 Aar.
7. Hr. Michel Nielsen. Da hand blev Sammel, affloed han Embedet for Hr. Berndt Joensen. Døde i Svanniche i stor Armod, da hand var 77 Aar Samel, i Aaret 1666. Betiente Embedet i 46 Aar.
8. Hr. Berndt Joensen. I hand Tid brændte Præste Gaarden af. Døde 1681. Betiente Embedet i 15 Aar.
9. Hr. Hans Larsen Klow. hande Været. Født Præst. Døde 1685. Betiente Embedet i 4 Aar.

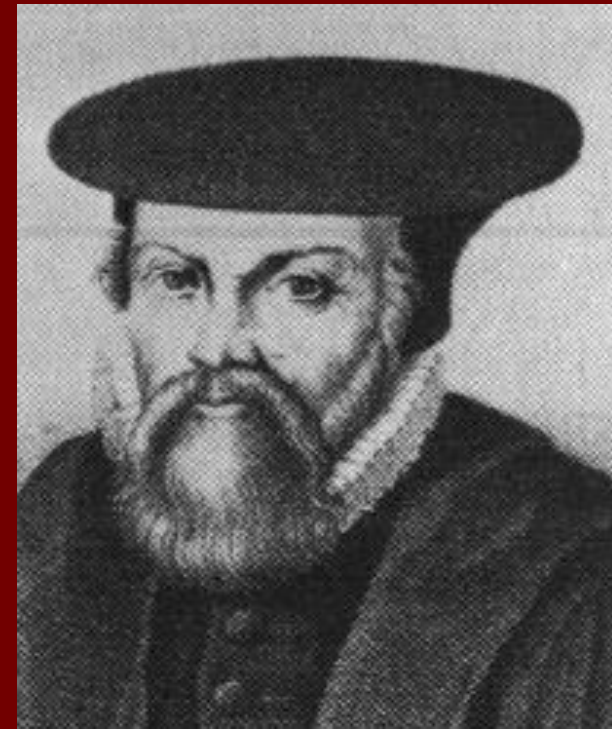
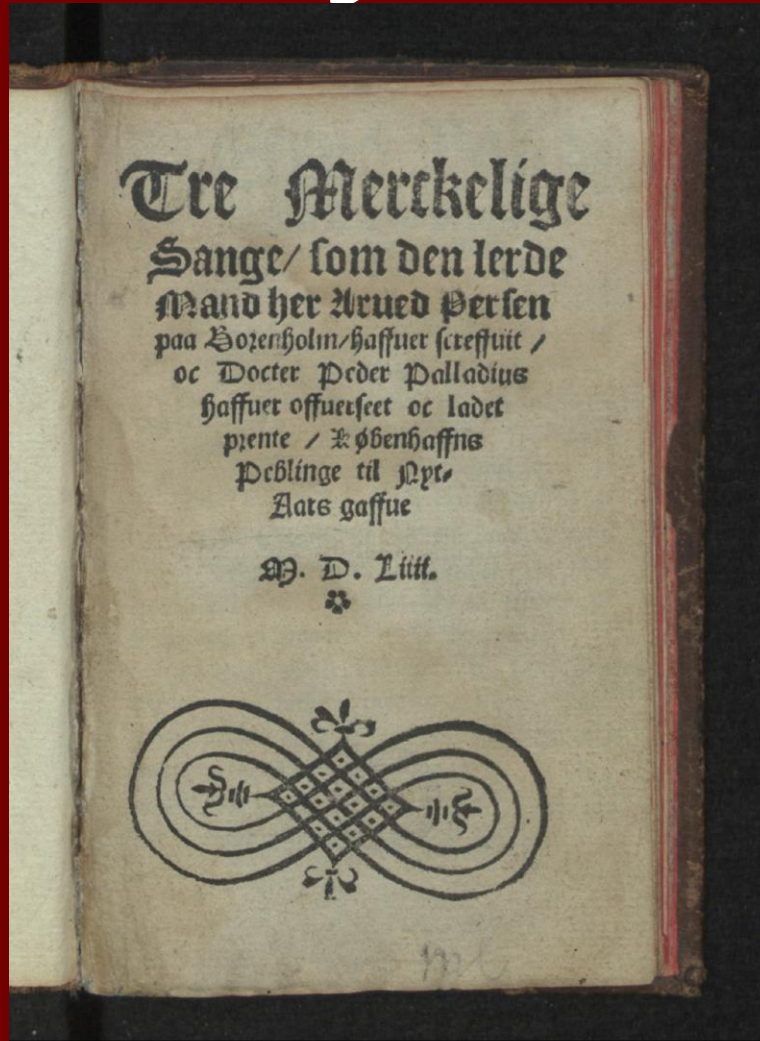
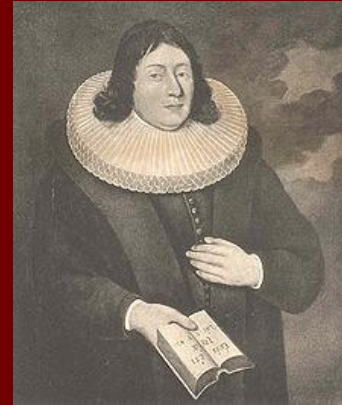

Reformationen på Bornholm

Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

- B. Arvid Pedersen og hans arbejde

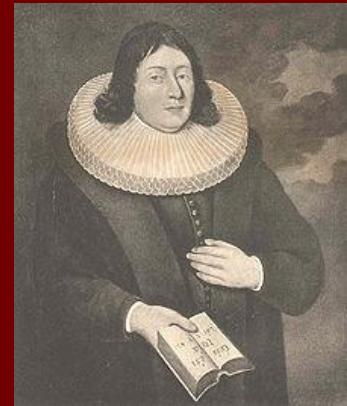
Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

- 1. Salmer.

Hans Tausen:

En fattig mand, der sidder på en møgvogn og synger salmer, er mere værd i Guds øjne end mange katolske præster og munke, som døgnet rundt upersonligt lirer latinske vers af.

Reformationen på Bornholm

Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

- Arvid Pedersen og hans arbejde
- 2. Omskoling af præster.
- Hans Olufsen
- Hr. Niels

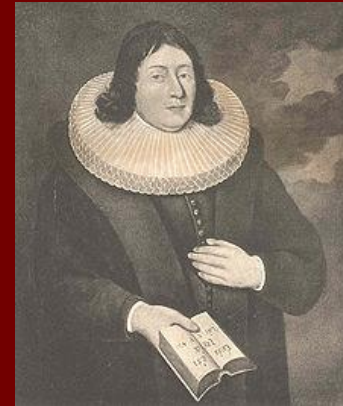
Sogne Præsternes Navne med vüdere, som siden Reformationen har bekiendte Lære.
Embedet i Svanniche og Ipskier sogn.

1. Hr. Hans Olsen. Været Præst til Svanniche og Ipskier i Aaret 1529. og Været den første efter Reformationen.
2. Hr. Arvid Pedersen. En herømmelig Poet i sin Tid, og Een med de første, som gjorde Danske Holmer. Døde 1545. Bekiente Embedet i 16 Aar.
3. Hr. Nogens Ranche. Lov udgaae i vers en Bog over Sendags Evangelierne, og bog i en Sang om det Menneskelige Livs Glendighed. han var i nogle Aar Proust Døde 1585. Bekiente Embedet 40 Aar.
4. Hr. Anthonius Jensen. om ham vides intet uden Navnet. Døde 1595. Bekiente Embedet i 8 Aar.
5. Hr. Niels Hansen Væ. Mæchtig færd i Schoone. Døde 1605. Bekiente Embedet i 12 Aar.
6. Hr. Hans Jørgen Normand. ellers kaldet Gamle Hr. Hans. Døde 1620. Bekiente Embedet i 15 Aar.
7. Hr. Michel Nielsen. Da hand blev gammel, afflod han Embedet for Hr. Bendt Joensen. Døde i Svanniche i stor Armod, da hand var 77 Aar gammel, i Aaret 1666. Bekiente Embedet i 46 Aar.
8. Hr. Bendt Joensen. I hand Tid brændte Bræste Gaarden af. Døde 1681. Bekiente Embedet i 15 Aar.
9. Hr. Hans Ranche. Han havde været Fæll Præst. Døde 1685. Bekiente Embedet i 4 Aar.

Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

- Arvid Pedersen og hans arbejde
- 2. Omskoling af præster.

Udtalelse fra Superintendent, Frans Vormordsen i Lund: At baade Kongl. Majestæt og Hs. Værdighed havde erfaret, at paa dette Land var et drabeligt og saare skadeligt Bræk (Mangel) paa Sognepræster, Degne og andre Kirkepersoner, og det af den Aarsag, at der ikke holdes Skole her paa Landet

Arvid Pedersen

– konsolidering af reformationen på Bornholm

■ 2. Omskoling af præster.

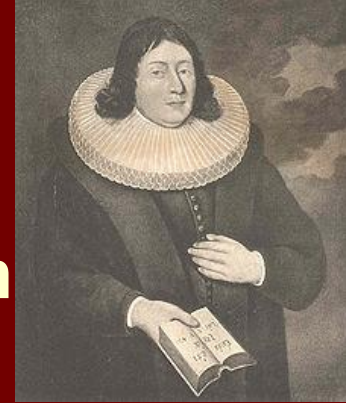

Brev fra Lübske foged, Herman Boitin til Chr.III, 14. juni 1552: "Eftersom I har Befaling over dette Lands gejstlige, saa paaligger det Eder ogsaa at sørge for, at de af Hr. Superintendenten udstedte Synadalpaamindelser blive efterlevede. Nu kan jeg godtgøre, at de Synadalier, sal. Lektor Frants sidst udstedte, ikke til Hælvten bliver overholdte i saadanne Artikler, der ikke uden Forringelse af Guds Ære maa sættes til Side. I ved jo godt, hvilket Levned nogle Præster her føre, og det gør I vel i at betænke."

Reformationen på Bornholm

Arvid Pedersen

- konsolidering af reformationen på Bornholm
- 2. Omskoling af præster.

Dekret fra Chr.III's bispemøde, maj 1555: Præster må ikke befatte sig med købmandsskab. De skal klæde sig sømmeligt og ikke gå med stumpede kapper. De præster, som er ugifte, skal leve kyskeligt. Dersom nogen derudover forser sig med jomfrukrænkelse eller andet skørlevned, må de sættes fra deres embede, indtil de med åbenbar straf indtages igen. Præsterne skal prædike mod almuens misbrug af billeder. Og de præster, der kun læser deres prædiken op af en trykt bog, skal straffes.

Reformationen på Bornholm

domina cecilia dedit hu(n)c calicem ecc(lesi)e
om(n)i(um) s(an)c(t)o(rum)
orate pro a(n)i(m)a ej(us)

Fru Cecilia har givet denne kalk til Alle Helgens kirke,
bed for hendes sjæl

1. Vel mødt, I kristne fromme,
lad høres nu vort kvad,
vor lovsang lad opkomme
til Gud fra allen stad,
fordi hans ord mon klinge
så vidt nu over land
og alle klokker ringe
for Krist, vor frelsermand

2. Med Kristus sejer vindes
nu og i allen stund;
i ham al sandhed findes,
al nåde og miskund;
ret vej til Himmerige
er ingen uden han;
tør nogen det modsige,
dem sætter Gud i band.

3. Men Herrens ord blev lastet;
Gud, som foragten så,
nær havde os forkastet
og ladt i mørket gå;
lid skulle slås til andet
end Kristi kors og død
og glemmes fædrelandet,
hvor hvilen er så sød.

4. Dog det er Skriftens lære,
som efter Guds behag
til Jesu Kristi ære
kom atter for en dag;
når med vor Herres øje
vi gransker ud dens grund,
den lærer os fuldnøje
Guds råd i allen stund.

5. Gudsfolket havde sovet,
der drømtes kun om tant,
men, Herren være lovet,
den rette vej vi fandt;
Gud give nu, vi alle
af rene hjerter må
vor frelser fast påkalde
og saligheden nå!

Ludwig Hailmann omkring 1526.

Arvid Pedersen 1529. N.F.S. Grundtvig 1836.

B.S. Ingemann 1854.